



**SZENT ISTVÁN EGYETEM  
GÖDÖLLŐ**

**A VERSENYKÉPESSÉG TÖBBSZINTŰ ÉRTELMEZÉSE ÉS  
AZ INNOVÁCIÓVAL VALÓ ÖSSZEFÜGGÉSEI**

**DOKTORI (Ph.D) ÉRTEKEZÉS TÉZISEI**

**VARGA JÁNOS**

Gödöllő  
2014

A doktori iskola megnevezése:

Gazdálkodás és Szervezéstudományok  
Doktori Iskola

A doktori iskola tudományága:

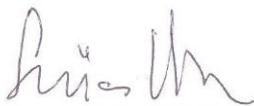
gazdálkodás- és szervezéstudományok

A doktori iskola vezetője:

**Prof. Dr. Szűcs István DSc**  
egyetemi tanár  
az MTA doktora  
Szent István Egyetem  
Közgazdaságtudományi, Jogi és Módszertani  
Intézet

Témavezető:

**Prof. Dr. habil Csath Magdolna DSc**  
egyetemi tanár  
az MTA doktora  
Szent István Egyetem  
Regionális Gazdaságtani -  
és Vidékfejlesztési Intézet



---

a DI vezetőjének jóváhagyása



---

a témavezető jóváhagyása

# TARTALOMJEGYZÉK

<b>1. BEVEZETÉS .....</b>	<b>4</b>
1.1 Az értekezés témája .....	4
1.2 A kutatás célok és a hipotézisek ismertetése .....	5
<b>2. ANYAG ÉS MÓDSZER .....</b>	<b>7</b>
2.1 A célkitűzések és a hipotézisek vizsgálati módszerei .....	7
2.2 Primer kutatási paraméterek .....	8
<b>3. EREDMÉNYEK.....</b>	<b>13</b>
<b>4. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK .....</b>	<b>27</b>
<b>5. ÚJSZERŰ KUTATÁSI EREDMÉNYEK.....</b>	<b>28</b>
<b>6. AZ ÉRTEKEZÉS TÉMÁJÁBAN MEGJELENT PUBLIKÁCIÓK .....</b>	<b>30</b>

# 1. BEVEZETÉS

## 1.1 Az értekezés témája

A doktori értekezés témáját a nemzeti és a vállalati versenyképesség elemzése képezi.

A disszertáció alapgondolata, hogy ***a XIX. században a versenyképes nemzetgazdaság csak a tudásalapú (innovatív) gazdaság feltételeinek megteremtésével erősíthető.*** Ebben a tudásnak, valamint az emberi tőkének van meghatározó szerepe. Éppen ezért a versenyképesség erősítése a tudásba történő befektetéseket igényli, így többet kell fordítani az oktatásra (tudományokra), az innovációra és a kutatás-fejlesztésre, ahogy azt nagyon sok ország is teszi (például a skandináv országok).

A versenyképesség vizsgálatánál arra a megállapításra juthatunk, hogy mindig akadnak olyan gazdasági szereplők, amelyek valamilyen oknál fogva lemaradással kénytelenek szembesülni. Éppen ezért a kevésbé fejlett gazdasági szereplőknek az a céljuk, hogy felzárkózzanak. Ehhez azonban meg kell tudniuk válaszolni azokat a kérdéseket, hogy mivel versenyezzenek, és hogyan kívánnak előnyt szerezni maguknak a globális vagy helyi piacokon.

Ha arra gondolunk, hogy egy gazdaság összetett és komplex rendszernek tekinthető, így még inkább világossá válhat számunkra, hogy a versenyképességi szintek éles elhatárolását, illetve a versenyképesség értelmezésének csak vállalati, vagy csak nemzeti szintjének elismerését nem tekinthetjük elfogadottnak, hiszen a vállalatok versenyképessége éppúgy meghatározza a régió, vagy a nemzetgazdaság helyzetét, mint a nemzetgazdaság a vállalatok teljesítményét. A versenyképesség éppen emiatt csak aggregáltan, tehát valamennyi szint együttes és rendszerszemléletű megközelítésével vizsgálható. A disszertáció éppen ennek a szellemiségére épít, és azt kívánja bemutatni, hogy ***a nemzeti és a vállalati versenyképesség kölcsönös függőségben van,*** mi több, értelmezésére és mérésére csak a multidimenziós megközelítések bizonyulnak alkalmasnak.

Mivel a versenyképesség jóval összetettebb fogalmat takar, mint például a gazdasági növekedés, így a versenyképességet nem is lehet kifejezni olyan egyszerű gazdasági mutatóval, mint például a GDP. ***Az igazán gazdag és fejlődő országokban a gazdaságra, a társadalomra és a természeti környezetre egyaránt odafigyelnek,*** mi több, e három pillér egyaránt befolyásolja azt, hogy mennyire tekinthetünk ma versenyképesnek egy nemzetgazdaságot. Ez a három szféra, vagyis az ökoszféra, ökoszféra és szocioszféra együttes elemzése jóval összetettebb elemzési módszertant követel meg, hiszen az emberek jólétét és boldogulását sem csak a GDP határozhatja meg.

A versenyképesség vizsgálatával választ kaphatunk arra, hogy mely területeken kénytelenek lemaradást szenvedni a gazdasági szereplők, és azok fejlesztésével

hogyan erősíthetjük a versenyképességet, amelynek végkövetkezménye lesz csak a GDP változása.

*A disszertáció témája a versenyképesség lényegének és összefüggéseinek értelmezése, amely nemzeti és vállalati szintre egyaránt kiterjed.* A versenyképesség rendszerszemléletű megközelítése mellett kiemelt figyelmet fordít a hazai cégek teljesítményére, illetve azt vizsgálja, hogy a hazai cégek (főleg a kis- és közepes vállalkozások) milyen mértékben járulnak hozzá a nemzeti szintű versenyképesség erősítéséhez.

Ma a versenyképesség kutatása azért is aktuális, mert a versenyhelyzet erősödik, az igények és a gazdasági környezet egyre intenzívebben változik, így az az eszköz, amely ma versenyelőnyt biztosított egy ország, vagy egy vállalkozás számára, nem biztos, hogy holnap is sikertényezőnek bizonyul.

## 1.2 A kutatás célok és a hipotézisek ismertetése

Az értékezés megírásával arra vállaltam kötelezettséget, hogy *felvázoljam azt a diagnózist, amely Magyarország versenyképességi helyzetét széles körűen képes meghatározni.*

Nyilván, ha abból indulunk ki, hogy a versenyképességet sok tényező együttesen határozza meg, akkor ez a vállalatok egy disszertációnyi terjedelemben nem valósítható meg. Azonban a legjelentősebb szakmai szervezetek tanulmányai (például a *World Economic Forum*, *INSEAD* vagy a *Legatum Intézet*) és a primer kutatási eredmények bemutatásával összefoglaló kép alakulhat ki arról, hogy milyen is ma Magyarország versenyképessége, és melyek azok a tényezők, amelyek alakíthatják, formálhatják egy nemzetgazdaság teljesítményét és állampolgárai jólétét.

A munkám elsősorban *a vállalatok és a nemzetgazdaság versenyképességére helyezi a hangsúlyt.* Az ágazati, iparági és regionális versenyképesség nem képez külön vizsgálati területet, már csak azért sem, mert ennek terjedelmi korlátai lennének.

A disszertációval nyomatékosítani szerettem volna, hogy a versenyképesebb működés valamilyen erőfeszítést követel meg a gazdasági élet szereplőitől. Olyan területekre kell összpontosítani, amelyek a növekedés és a fejlődés lehetőségét teremtik meg, így *kiemelt figyelmet kell fordítani többek között az innovációra is.* Az értékezés egyben arra is rávilágít, hogy *az innováció a versenyképesség erősítésének nélkülözhetetlen eszköze,* így a nemzeti és a vállalati versenyképességet párhuzamba állítja a hazai innovációs teljesítmény érzékelt szintjével.

A kutatómunka során az alábbi célkitűzések megvalósítását tekintetem elsődleges feladatnak:

***C<sub>1</sub>: A versenyképesség értelmezésének rendszerszemléletű bemutatása, a vállalati és a nemzetgazdasági versenyképesség meghatározása és definiálása.***

***C<sub>2</sub>: Magyarország versenyképességének elemzése, a magyar nemzetgazdasági versenyképesség változásának analízise az elmúlt évtizedre visszatekintően.***

***C<sub>3</sub>: A versenyképesség és az innováció összefüggéseinek, valamint az innováció versenyképességet erősítő szerepének bemutatása.***

***C<sub>4</sub>: Saját definíció megalkotása mind a nemzetgazdasági, mind a vállalati versenyképességet illetően.***

A kutatói-elemzői munka során a hipotézisek felállítása is segítséget nyújtott a kutatási célkitűzések teljesítéséhez. A kutatási feltételezések arra sarkalltak a disszertáció megírása során, hogy egyes területekkel kiemelten is foglalkozzam.

Ezek célja, hogy az eredetileg felállított kutatási célokat még megalapozottabbá tegyem, illetőleg az irodalom-feldolgozás, valamint a szekunder adatgyűjtés mellett a primer kutatási eredmények bemutatásának lehetőségét is meg kívántam teremteni. A hipotézisek megfogalmazására a szakirodalmi feldolgozás során került sor. A tudományos és szakmai anyagok, illetőleg a nemzetközi szervezetek kutatásai, tanulmányai arra engedtek következtetni, hogy az alábbi hipotéziseket fogalmazhassam meg az értekezéshez kapcsolódóan:

***H<sub>1</sub>: Magyarország versenyképessége ma azért is alacsony, mert képtelenek vagyunk olyan környezetet teremteni a vállalkozások számára, amely lehetővé teszi számukra a versenyképesebb működést.***

***H<sub>2</sub>: A magyar gazdaság versenyképességi lemaradásának egyik leg meghatározóbb oka a gyenge innovációs teljesítményben rejlik. A hazai gazdaságból hiányzik az újító képesség, az új megoldások alkalmazása és szüntelen kutatása.***

***H<sub>3</sub>: Magyarországon a gazdasági szereplők között alacsony a bizalom, így nem jellemzők az innovációt elősegítő együttműködési formák. Ezek hiányában az innovációs teljesítmény még alacsonyabb, így a produktivitás elmarad attól a szinttől, amely a magyar gazdaság erőforrásaitól és kapacitásától elvárható lenne.***

## 2. ANYAG ÉS MÓDSZER

### 2.1 A célkitűzések és a hipotézisek vizsgálati módszerei

Az első célkitűzés vizsgálati módszere leginkább *a szakirodalmi feldolgozás*, vagyis a témában felkereshető anyagok feldolgozása és rendszerezése. Az irodalmi feldolgozás kiterjed a hazai és külföldi szakemberek munkáira, illetve a hazai és nemzetközi szervezetek tanulmányaira egyaránt. A módszertan részének kell tekinteni a vállalati és a nemzetgazdasági versenyképesség *fogalmi összehasonlítását* is.

A második célkitűzés vizsgálati módszere *a szakirodalmi feldolgozás*, illetőleg a legkülönbözőbb gazdasági és versenyképességi adatbázisokból *szekunder adatok gyűjtése*, valamint azok *összegzése, elemzése*. Az alapvető gazdasági mutatók elemzésén túl hangsúly helyeződik a multidimenziós mutatószámokra is. A módszertan részének kell kezelni az *összehasonlító elemzéseket*, amelyek célja a közép-kelet európai országok egymáshoz viszonyított versenyképességi helyzetének vizsgálata.

A harmadik célkitűzés vizsgálatához választott módszerek között meg kell említeni a versenyképesség és az innováció összefüggéseiről tett *szakmai állásfoglalások összegyűjtését, szakirodalom-gyűjtést és elemzést*. Ezeket egészíti ki a *szekunder adatgyűjtés* az innováció helyzetéről, valamint az *összehasonlító elemzés* az egyes országok innovációs teljesítményéről. A módszertan részének tekinthető a *primer kutatási eredmények bemutatása*, amelyek igazolják az alacsony hazai innovációs szintet, valamint az ennek következményeként jelentkező gyengébb versenyképességet.

A negyedik célkitűzés az előző háromnál kapott eredményekre, valamint a hipotézisvizsgálatnál született megállapításokra támaszkodik. *A hipotézisek a fentebb megállapított célok mentén kerülnek vizsgálati fókuszpontba*, a kapcsolódó nemzetközi és hazai irodalom igen széles körű kutatásán és tematikus feldolgozásán, valamint a saját kutatási eredmények bemutatásán alapulnak.

A kutatómunka a célkitűzések megfogalmazásával kezdődött. A versenyképességgel kapcsolatban igen gazdag szakirodalmi háttér állt rendelkezésre, valamint statisztikai adatok gyűjtésére is sor került több évre visszamenőleg. Ezek mellett a primer kutatási adatokat az *INNOTARS kutatási program*<sup>1</sup>, valamint a *Nyitott innováció és a társadalmi tőke Magyarországon* c. saját kutatásom biztosították.

Az adatgyűjtést követően az adatok rendszerezésére került sor, amely során kialakítottam a hivatkozott anyagok listáját, valamint kiválasztottam a kérdőívek azon kérdéseit, amelyek elemzését a disszertációban fel kívántam tüntetni. A

---

<sup>1</sup> a kutatás vezetője Dr. Csath Magdolna

szakirodalom elemzéséhez az összehasonlítás módszere volt a legkézenfekvőbb, vagyis igyekeztem párhuzamot vonni a versenyképességi definíciók, elméletek és szintek között. A primer kutatási adatoknál igyekeztem azokat a kérdéseket kiválasztani, amelyek a leginkább kapcsolódnak a disszertáció témájához. Ezek elemzéséhez alap és összetettebb statisztikai eljárásokat egyaránt alkalmaztam, amelyek később lehetővé tették a kutatással kapcsolatos következtetések meghozatalát. Ezek alapján születtek meg az általánosabb jellegű javaslatok. A doktori értekezésem az összefoglaló részben röviden összegzi a tanulmány tartalmát.

## 2.2 Primer kutatási paraméterek

***A kis- és közepes vállalkozások elemzése kiemelt területet jelent a versenyképességi kutatásokban.*** Ennek az az oka, hogy a Magyarországon működő vállalkozások 99,9%-át a kis- és közepes cégek teszik ki, amelyek a hazai munkaképes népesség kétharmadát foglalkoztatják, valamint a GDP 60%-át állítják elő.

A kutatások megvilágítják számunkra, hogy a magyar cégek milyen versenyképességi eszközöket választottak, tudással, innovációval, vagy más eszközökkel próbálnak-e versenyezni. Ennek függvényében a primer felmérések is a hazai mikro, kis- és közepes vállalkozásokra fókuszálnak.

Az Innotars<sup>2</sup> program során 1800 cégtől 814 kiértékelhető kérdőív érkezett vissza (N=814), amely a magyar vállalkozók válaszadási hajlandóságát ismerve kiemelkedő eredménynek tekinthető<sup>3</sup>.

*Válaszadási hajlandóság =  $(814/1800) * 100 = 45,22\%$*

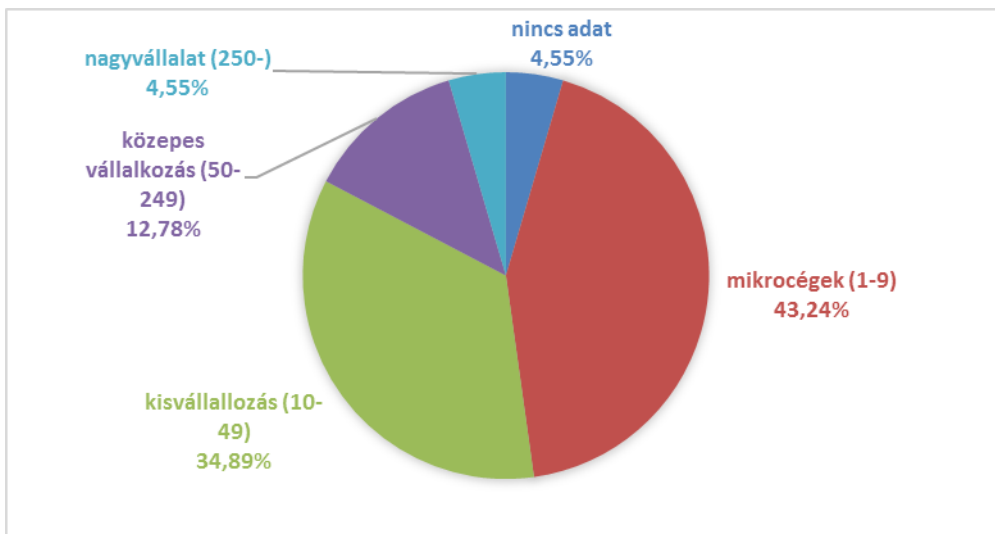
A válaszok visszajuttatásához több csatorna is rendelkezésre állt, így a válaszadóknak lehetőségük volt interneten, levélben, faxon és személyesen is eljuttatni a kérdőíveket. A kérdéstípusok között nyitott kérdések, egyszeres és többszörös választással megválaszolható és mátrixjellegű kérdések is szerepeltek. A kérdőíves felmérésben legnagyobb arányban a mikrovállalkozások (43,24%) vettek részt, míg a kisvállalkozások (34,89 %) képezik a második legnagyobb bázist a kitöltők között. A legkisebb arányban (4,55%) a nagyvállalatok képviseltetik magukat, így a ***felmérésnek abszolút sikerült a kis- és közepes vállalkozásokra fókuszálnia.*** (1. ábra)

---

<sup>2</sup> a program a Nemzeti Innovációs Hivatal finanszírozásával valósult meg

<sup>3</sup> A kutatómunkára 2010 és 2011 között került sor

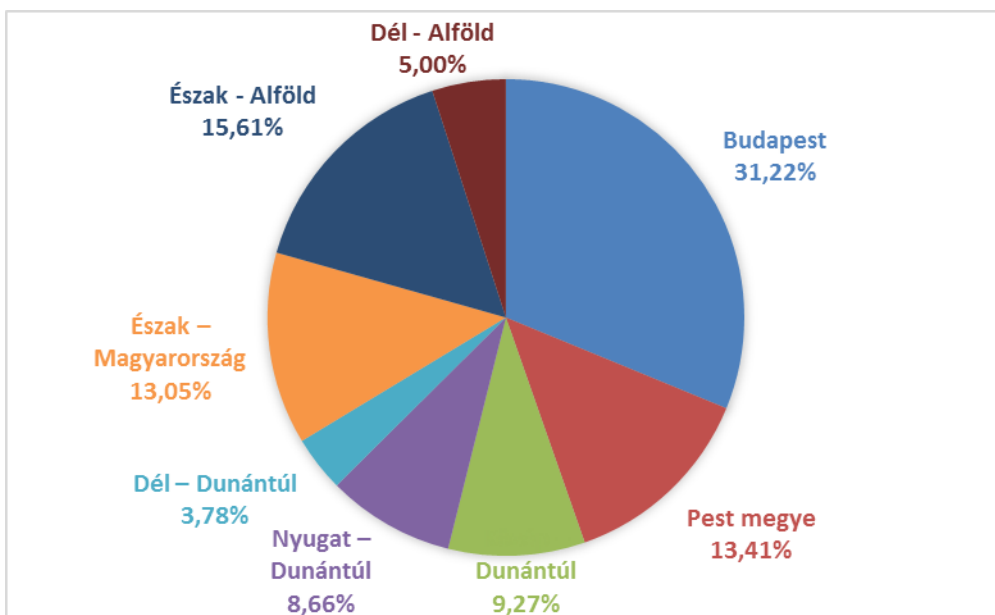




**1. ábra: A felmérésben résztvevő vállalkozások méret szerinti megoszlása**

Forrás: Innotars program adatai alapján, saját szerkesztés

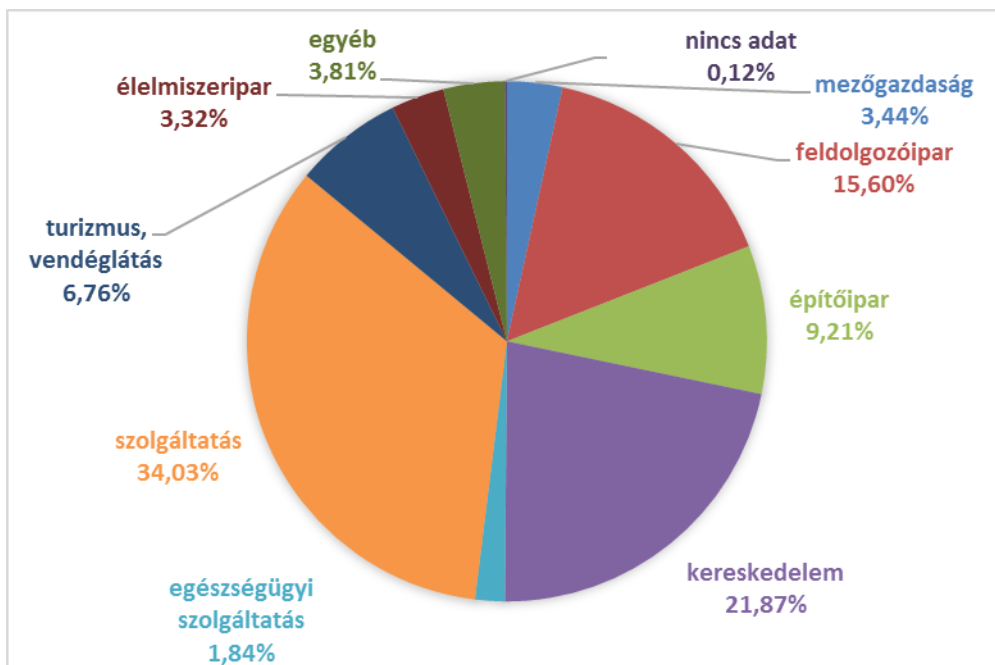
A kérdőíves felmérésben a legnagyobb arányban budapesti cégek vettek részt, amely a teljes minta 31,22%-át adja. Ugyanakkor 15% körüli részvételt mutatott Pest megye, Észak-Magyarország és Észak-Alföld is, míg viszonylag alacsonyabb volt a válaszadási hajlandóság a dél-alföldi (5%), és dél-dunántúli vállalkozások (3,78%) esetében. (2. ábra)



**2. ábra: A felmérésben résztvevő cégek régió szerinti megoszlása**

Forrás: Innotars program adatai alapján, saját szerkesztés

A megkeresett cégek legnagyobb aránya a szolgáltató szektorban működik (34,03%), míg igen jelentős a kereskedelmi és feldolgozóipari vállalkozások jelenléte is a mintában. A legkisebb arányban az élelmiszeripari cégektől származnak kitöltött kérdőívek, amelyek a vizsgált sokaság 3,32%-át adják. A kérdőívek elemzésére alapstatisztikai módszereket alkalmaztam, és **legfőképpen bázis és láncviszonszámokat képeztem az innováció szintjének megállapításához.** (3. ábra)



**3. ábra: A vállalkozások tevékenységi kör szerinti megoszlása**

Forrás: Innotars program adatai alapján, saját szerkesztés

Az Innotars programot leginkább azzal a céllal vontam be a disszertációba, hogy **az innováció hazai helyzetéről primer eredmények keretében is képet kapjak**, hiszen ezzel még szélesebb körben lehet a hipotéziseket megvizsgálni.

Ennek eredményeit kiegészíti az a rövid felmérés<sup>4</sup>, amelyet 2012 kora tavaszán végeztem, szintén a hazai mikro-, kis- és közepes vállalkozások körében. Ennek célja **a vállalkozások innovációs együttműködéseinek vizsgálata, a nyitott innováció elterjedésének elemzése, valamint a tudáshasznosítás módjainak feltárása** volt.

A kutatásban főiskolai hallgatók nyújtottak segítséget számomra, melynek keretében a kérdőív 3.000 vállalkozáshoz került eljuttatásra internetes csatornákon keresztül. A felmérés eredményeképpen százötvenkettő kiértékelhető kérdőív érkezett vissza,

<sup>4</sup> Nyitott innováció és társadalmi tőke a hazai mikro-, kis- és közepes vállalkozásoknál

amely a rövid kutatási időszakot (három hónap)<sup>5</sup> figyelembe véve nem is tekinthető annyira rossz aránynak.  $Válaszadási\ hajlandóság = (152/3000) * 100 = 5,06\%$

A kutatás során igyekeztem szem előtt tartani, hogy a felmérés lehetőleg a mikro-, kis- és közepes vállalkozásokra terjedjen ki. (1. táblázat)

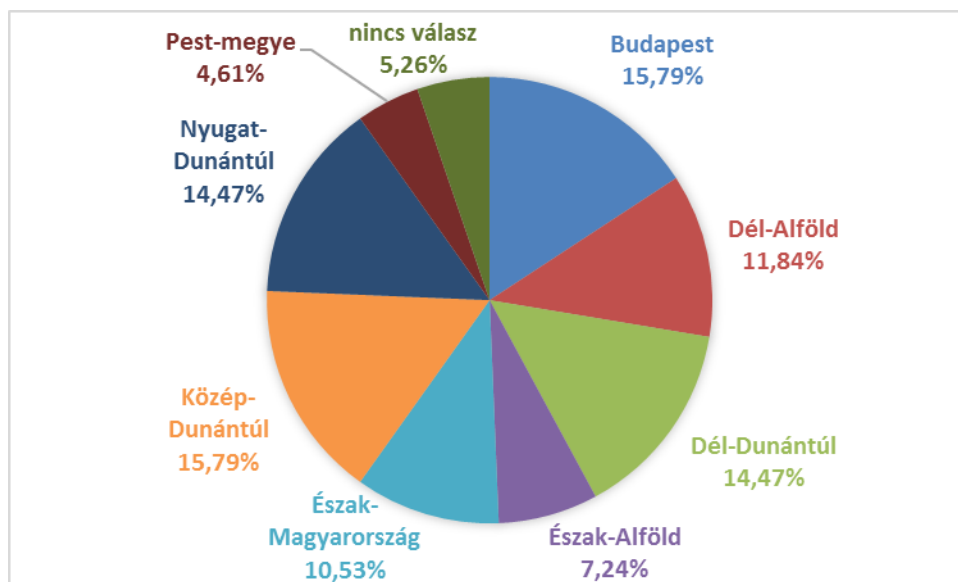
1. táblázat

**A nyitott innováció kutatásban résztvevő cégek méret szerinti megoszlása**

válaszok típusa	1-9 fő	10-49 fő	50-249 fő	250 fölött	nincs alkalmazott	nincs válasz
válaszok száma	94	38	8	1	7	4

Forrás: Az önálló kutatás adatai alapján, saját szerkesztés

Minden régióból közel egyenletes arányban töltötték ki a kérdőívet a vállalkozások. Négy régió esetében 15% körüli kitöltési arányt fedezhetünk fel, így ezek között meg kell említeni Budapestet, valamint a Dél-Dunántúlt, Közép-Dunántúlt és Nyugat-Dunántúlt. A legkevesebb válasz Pest megyéből érkezett. A Közép-Magyarországi Régió esetében külön került feltüntetésre Pest megye és Budapest, kiszűrve ezzel a túlzott fővárosi centralizációt.



**4. ábra: A felmérésben résztvevő cégek régió szerinti megoszlása**

Forrás: Az önálló kutatás adatai alapján, saját szerkesztés

A nyitott innováció és a társadalmi tőke a hazai mikro-, kis- és közepes vállalkozásoknál című kutatás kérdőívének elemzésére *alapstatisztikák és összetettebb vizsgálatok* is készültek.

<sup>5</sup> 2012. január-március

**Kvalitatív ismérvek** esetében a konkrét kérdésre adott válaszok számát, illetve a feleletválasztós kérdések esetében **a különböző válaszok arányát** viszonyítottam az összes válaszlehetőség számához.

Emellett az egy ismérv szerinti elemzések mellett végeztem néhány **kapcsolatvizsgálatot** is, főként **keresztáblás lekérdezések** segítségével. Az ismérvek közötti kapcsolat igazolására a **Chi négyzet próba** szignifikancia értékét vettem alapul, amelynek értéke, ha 0,05 alatt van, az asszociációs kapcsolat statisztikailag is elfogadhatónak tekinthető.

A statisztika elemzések során arra is választ kerestem, hogy a vállalkozások számára az innováció során mely gazdasági szereplők jelentenek nagyobb fontosságot, befelé, vagy kifelé irányuló kapcsolatokkal rendelkeznek-e, és erre a korrupció, valamint az alacsony bizalmi szint (társadalmi tőke) milyen mértékű hatást gyakorolt. Ezért kiválasztottam azokat a kérdéseket, amelyeket egytől ötig terjedő skálán értékelhettek a vállalkozások, és **faktorelemzés** segítségével főkomponens faktorokba csoportosítottam azokat.

A vizsgálatokat minden esetben az **SPSS 19-es statisztikai programcsomaggal** végeztem, és a számításokat alátámasztó táblázatokat a disszertáció mellékletében helyeztem el.

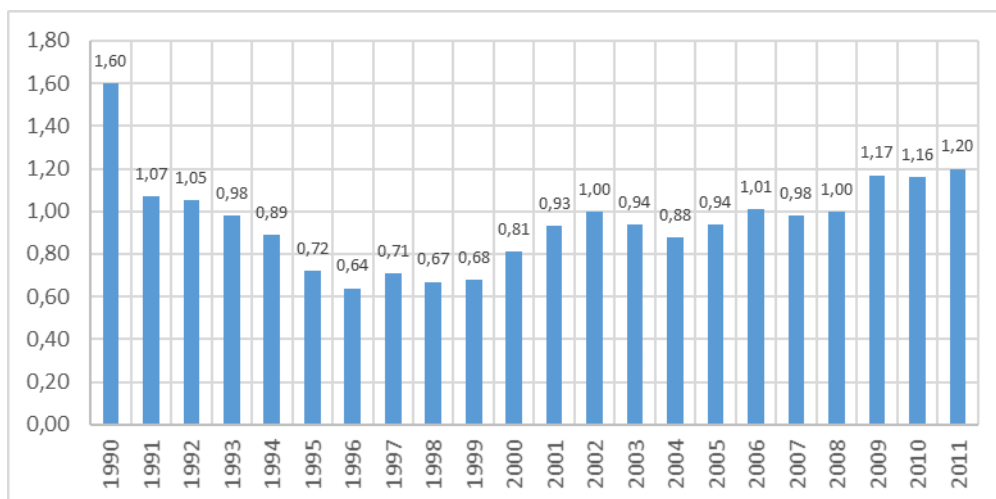
### 3. EREDMÉNYEK

A  $H_1$ -es hipotézis során azt feltételeztem, hogy *ma azért is alacsony a versenyképesség, mert nem megfelelő az üzleti környezet a vállalkozások számára.*

Az elmaradottság ördöge köre azt mutatja, hogy ha alacsony egy országban a termelékenység, és nincsenek magas hozzáadott értéket termelő, innovatív ágazatok, akkor az összességében a makrojövedelmek csökkenéséhez, és ez által a gazdaság zsugorodásához vezet. Magyarországon ma ezt a folyamatot vélem felfedezni, hiszen *a cégeink nem rendelkeznek olyan versenyképességi alapokkal, amelyekkel érdemlegesen erősödhetne a vállalati, és a nemzetgazdasági versenyképesség.*

Mindez nemcsak a gazdaságban, hanem a társadalomban is kifejeződésre kerül, hiszen a versenyképesség alacsonyabb szintje az életszínvonal emelkedését is befolyásolja.

Ezeket a gondolatokat olyan nemzetközi szervezetek is megerősítik, mint például a Világgazdasági Fórum, az IMD, a Legatum Intézet, a Világbank, vagy a Transparency International stb. E nemzetközi szervezetek szakmai megállapításait a doktori értekezés széles körben tartalmazza, és egyben utal azokra a hiányosságokra, amelyek a magyar versenyképességi lemaradás elsődleges okainak tekinthetők. Ilyen okként lehet megemlíteni például *az alacsony K+F ráfordítások mértékét*, amelyre maga a Központi Statisztikai Hivatal is felhívja a figyelmet.



**5. ábra: A K+F ráfordítások aránya a GDP %-ában Magyarországon, 1990-2011**

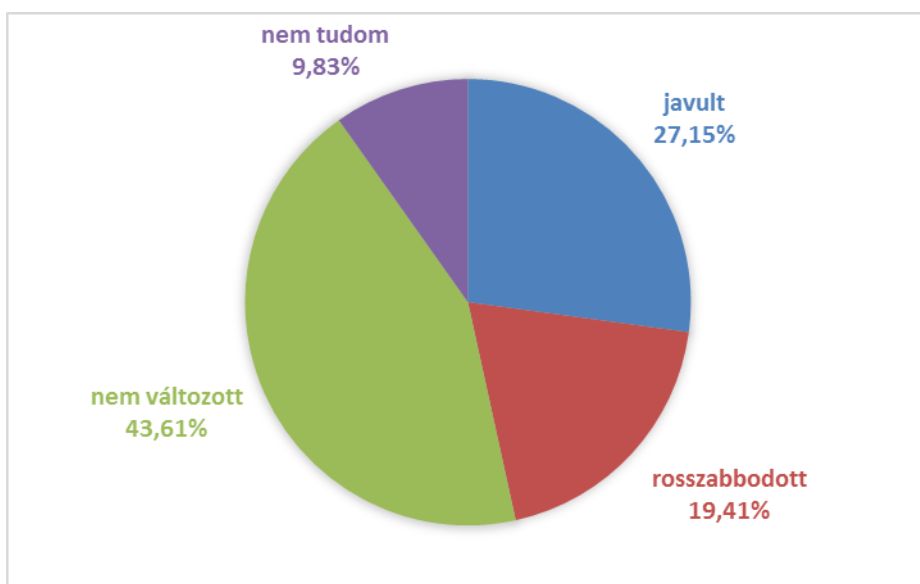
Forrás: KSH adatai alapján, saját szerkesztés

Az Innotars kutatás során is arra a megállapításra jutottam, hogy nemcsak a gazdálkodásnak, de magának az innovációnak sem kedvez ez az üzleti környezet, és

végző soron nem is meglepő, hogy az innovációban (vagy a K+F-ben) sem teljesítünk kiemelkedő mértékben.

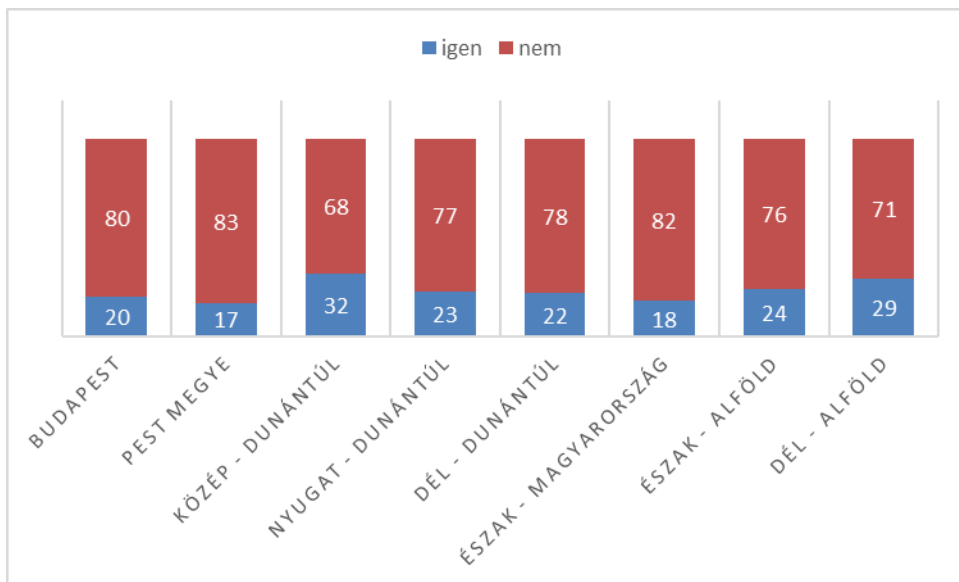
Ezen **az európai uniós csatlakozás sem tudott segíteni**, ahogy az a válaszok jellemzőiből kiderül. A kérdőívet kitöltő **vállalkozások legnagyobb százaléka szerint nem változott az innovációs helyzet**, míg 19,41%-uk szerint rosszabb körülmények között lehet ma innovációkat megvalósítani, mint az EU-s csatlakozás előtt. (6. ábra)

Emellett érdekes eredmény az is, hogy a felmérésben résztvevő cégek 9,43%-ának vannak csak széles körű ismeretei az EU KKV-kat támogató lehetőségeiről. 45,82%-uknak részletes ismeretei vannak, közel 30%-uk nem ismeri ezeket a lehetőségeket, míg 15,6%-uk nem is igényel ilyen forrásokat. A válaszadók 0,25%-a nem adott választ erre a kérdésre. (N=814)



**6. ábra: Az innováció helyzete az EU csatlakozás óta**  
Forrás: INNOTARS program adatai alapján, saját szerkesztés

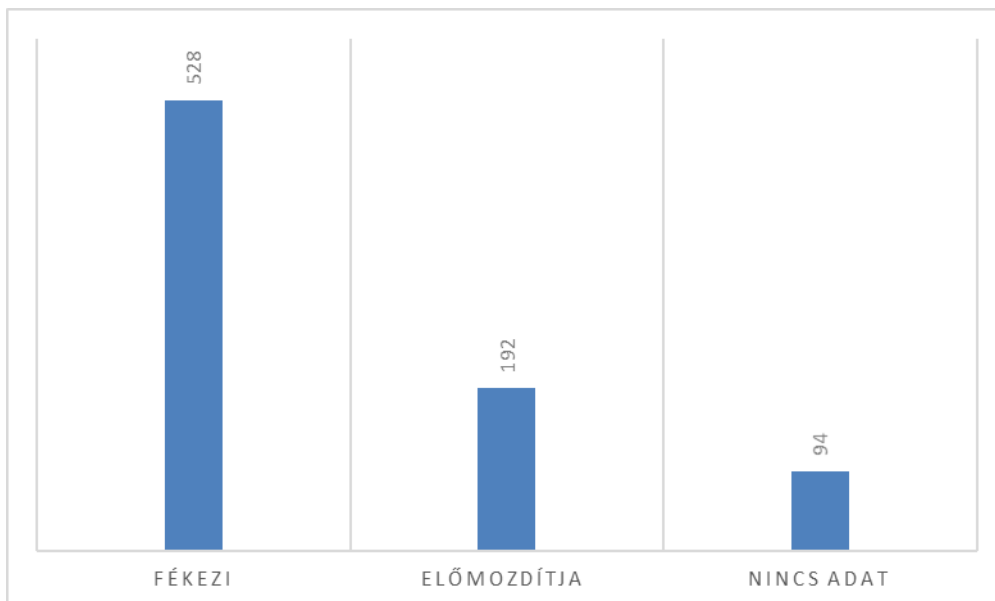
***Az európai uniós csatlakozás leginkább a nagyvállalatok és a középvállalkozások innovációját segítette elő.*** Még negatívabb képet kapunk akkor, ha megvizsgáljuk a vállalkozások mely régiókban tudnak leginkább élni az EU-s lehetőségekkel az innovációk megvalósításához. A felmérés eredményei arról tanúskodnak, hogy erre a Közép-Dunántúl és a Dél-Alföld vállalkozásai képesek a leginkább, míg legkevésbé Pest megyében és Észak-Magyarországon tudnak EU-s lehetőséget kapcsolni az innovációs folyamatokhoz.



**7. ábra: Ki tudja-e használni a cég az EU-s lehetőségeket az innovációjához? (régióként, %)**  
 Forrás: Innotars program adatai alapján, saját szerkesztés

***A vállalkozásbarát üzleti környezet abban is megnyilvánul, hogy mennyire tudnak a vállalkozások a kedvezőtlen gazdasági folyamatokra reagálni, illetőleg milyen feltételek állnak ehhez rendelkezésre.***

A gazdasági válság a felmérésben résztvevő cégek innovációját döntő többségében negatívan érintette. A mintában résztvevő cégek 64,86%-a szerint a válság fékezi az innovációt, s mindössze 23,58%-uk szerint segíti azt. Ez utóbbi vállalkozások lehetnek azok, amelyek nem úgy tekinthetnek a válságra, mint problémára, vagy veszélyhelyzetre, hanem éppen ellenkezőleg, mint lehetőségre. A lehetőség pedig magában hordozza az alkalmat, hogy megvalósítsunk valamiféle újszerű dolgot a működésben, vagy a vezetésben.



**8. ábra: A válság hatása az innovációra a felmérésben résztvevő cégek szerint**

Forrás: Innotars program adatai alapján, saját szerkesztés

Az Economic Intelligence Unit felmérése<sup>6</sup> arról árulkodik, hogy a fejlett országokban is igen számottevő problémát jelent az adózási környezet a kis- és közepes vállalkozások számára. Az Innotars programban résztvevő vállalkozások is arról számolnak be, hogy *az adózási környezet hátráltatja leginkább az innovációs tevékenységet*. A hátráltató tényezők rangsorában a második helyen *az anyagi problémák* állnak (56,76%), melyek szoros összefüggésben vannak a fizetendő társasági adó túlzottnak ítélt mértékével. Jelentős negatívumként jelenik meg *a támogatások/pályázatok elérhetőségének nehézségei* (46,93%), valamint *a beruházások megtérülési kockázata* (45,58%). A cégek szerint a gazdaságpolitika különösképpen úgy tudná előmozdítani, vagy megkönnyíteni a cégek innovációs tevékenységét, ha kedvezőbb adórendszert (85,14%) és kevesebb bürokráciát alkalmazna (67,44%). Ezek mellett számos cég tartja fontosnak a korrupció visszaszorítását és a kedvezőbb támogatási rendszer kialakítását.

A Nyitott innováció és a társadalmi tőke kutatásban a vállalkozások megerősítik, hogy *azért is rossz a vállalkozói környezet Magyarországon, mert nagyon alacsony a bizalom a gazdasági szereplőkben*, így e nélkül sokkal kisebb esély kínálkozik arra, hogy például a korrupciót vagy a lánc tartozásokat visszaszorítsuk. A kutatáshoz kapcsolódó kérdőív erre vonatkozó kérdése a következőképpen fogalmaz: Hogyan jellemezhető az üzletfelek közötti bizalom a cégek hazai gazdasági kapcsolataiban? Erre a kérdésre egytől ötig terjedő skálán kellett értékelést adnia a vállalkozóknak, ahol az egyes érték a minimális bizalmi szintet, míg az ötös érték a maximális bizalmat jelentette. A kérdőívet kitöltő 152

<sup>6</sup> Economic Intelligence Unit (2012): Developed versus emerging economies



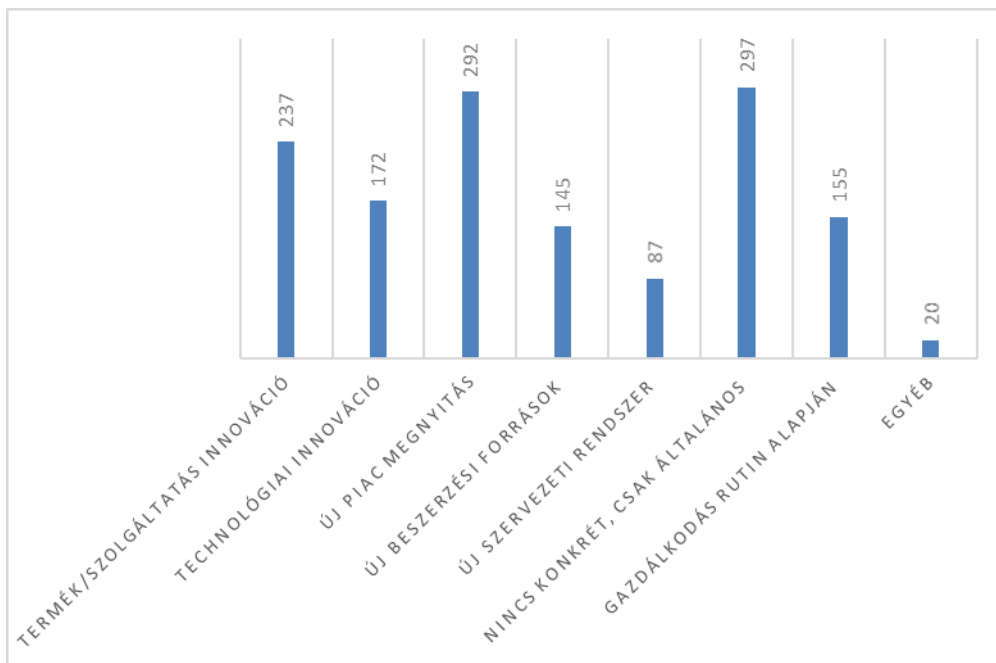
vállalkozásból 135 cég középest, vagy gyengébb minősítést adott, amely nagyon sokat elárul újfent a vállalkozói környezet állapotáról Magyarországon.

A gyenge üzleti környezet nemcsak a nemzeti szervezetek munkásságából, hanem a primer kutatási eredményekből is megállapítható. ***Ez a környezet nem teszi lehetővé, hogy a cégek magas fokú innovációt valósítsanak meg,*** így a második hipotézis végső soron az elsőből következik.

H<sub>2</sub>-es hipotézisem szerint a magyar gazdaság versenyképességi lemaradásának egyik legmeghatározóbb oka a gyenge innovációs teljesítményben rejlik. A gyenge hazai innovációról számos nemzetközi szervezet beszámol tudományos munkáiban. A vélemények, megállapítások között az a legnagyobb hasonlóság, hogy Magyarországot minden esetben a „gyenge”, „felzárkózó” jelzővel illetik az innovációs teljesítményeket illetően. Az OECD például attól sem zárkózik el, hogy az innovatív KKV szektor hiányáról beszéljen. Gyenge innovációs szintről tanúskodik a Világgazdasági Fórum, az IMD, az IMF, az Európai Bizottság, az OECD, a Legatum Intézet, az ILO, az INSEAD, a WIPO és az Economist Intelligence Unit tanulmánya is.

***A vállalkozók rendszerint ragaszkodnak a hagyományos megoldásokhoz, félnek az újításoktól, és nem mernek kockázatot vállalni.*** Ezt részben a nem megfelelő vállalkozói környezet, a kiszámíthatatlan gazdaságpolitika, és a turbulens makrokörnyezeti sajátosságok is befolyásolhatják (több más tényező mellett).

Az Innotars program (N=814) eredményei szerint a ***megkeresett cégek 43,87%-ánál az elmúlt tíz-tizenöt évben semmilyen innovációs tevékenység nem volt,*** míg ma a cégek körülbelül fele (55,53%-a) folytat konkrétan is besorolható innovációs tevékenységet. ***Jelenleg 297 cég esetében nincs konkrét innováció,*** csak apróbb fejlesztéseket valósítanak meg (36,48%), míg igen jelentős azon vállalkozások száma is, amelyek ***rutin, vagy spontaneitás alapján*** hoznak meg ilyen jellegű döntéseket (19,04%). A cégeknél előforduló legtipikusabb innovációkat a termékinnováció, valamint az új piacok megnyitása jelentik. Ezt a két innovációs típust a vállalkozások közel 65%-a jelölte meg. Ugyanakkor új szervezeti modellt, marketing innovációkat, vagy technológiai fejlesztéseket már kevesebben valósítanak meg.



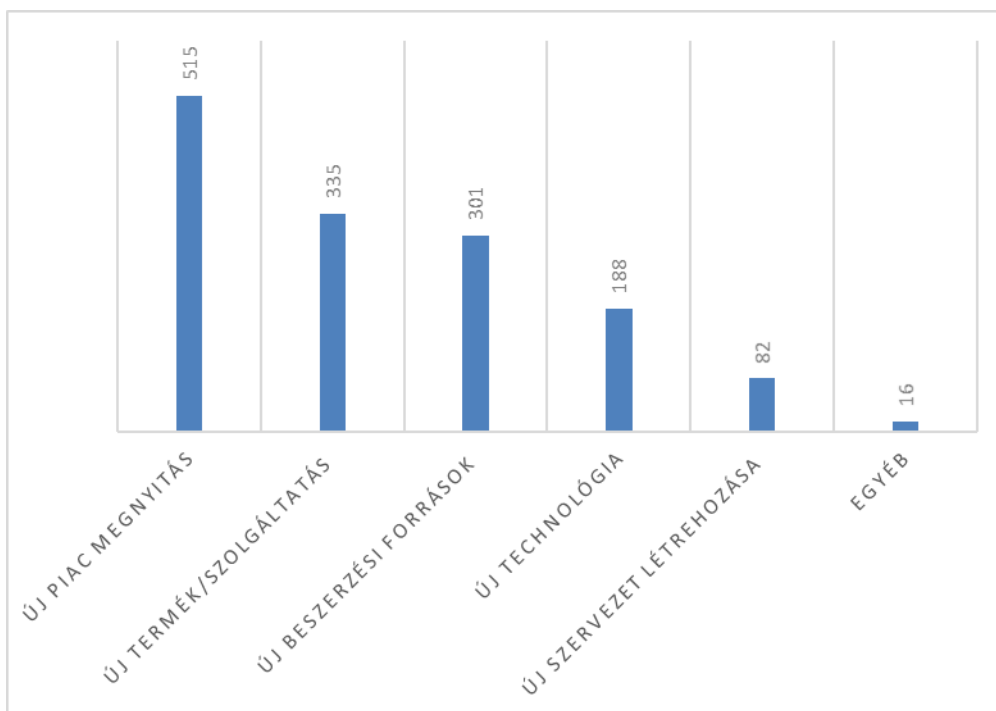
**9. ábra: A különféle innovációk előfordulása a vizsgált vállalkozásoknál**

Forrás: Innotars program adatai alapján, saját szerkesztés

A cégek 63,27%-a szerint az innováció következményeként növekszik a forgalom, ezért a profítnövekedés miatt mindenképpen érdemes innovációs folyamatokba kezdeni. A cégvezetők 57,99%-a hozza összefüggésbe a vállalkozás versenyképességét és az innováció pillanatnyi szintjét. A hazai vállalkozások szerint az innováció segíthet a jövedelmezőség javulásában, a költségsökkentésben, vagy a piaci részesedés növekedésében, ugyanakkor szinte senki sem beszélt arról, hogy az innováció az értékteremtés eszköze lehet, vagy a fogyasztói igények magasabb kielégítésében (vagy a minőség fokozásában) nyújt segítséget a vállalkozás számára. A felmérésben résztvevő KKV-k pontosan érzik, hogy az innováció terén bőven lenne mit behozniuk a versenyképesebb működés érdekében. A cégvezetők szerint az innovációra szükség van a vállalkozásnál, de a legtöbbjük szerint ez új terméket, új szolgáltatást, vagy az új piac megnyitását jelenti. Kevés vállalkozás szerint van szükség új, hatékonyabb szervezet létrehozására, új vezetési módszerek bevezetésére, új marketingeszközök alkalmazására, a tudás fejlesztésére stb.

A magyar cégek minél jobban meg akarnak felelni a vevői igényeknek, de a megfelelés eszközében csak az új terméket vagy a szolgáltatást látják, a versenyképesség erősítéséhez és az árbevétel növeléséhez pedig az új piacok megnyitását tartják szükségesnek. A megkeresett 814 vállalkozás közül 515 szerint új piacok megnyitására lenne a legnagyobb szükség. Mindössze 335 vállalkozó szerint kellene új termékkel, vagy szolgáltatással megjelennie a piacon, amely a megkérdezettek mindössze 41,15%-át jelenti. Ennél sokkal kevesebben jelölték meg az új technológiát, vagy az új szervezet létrehozását. Miközben a globalizált

világban a legversenyképesebb vállalatok a tudásalapú technológiákra és a radikális technológiai újításokra alapozzák működésüket, addig a megkeresett vállalkozások 23,11%-a szerint lenne csak szükség új technológia bevezetésére.



**10. ábra: Milyen innováció lenne fontos a cég sikeres működéséhez?**

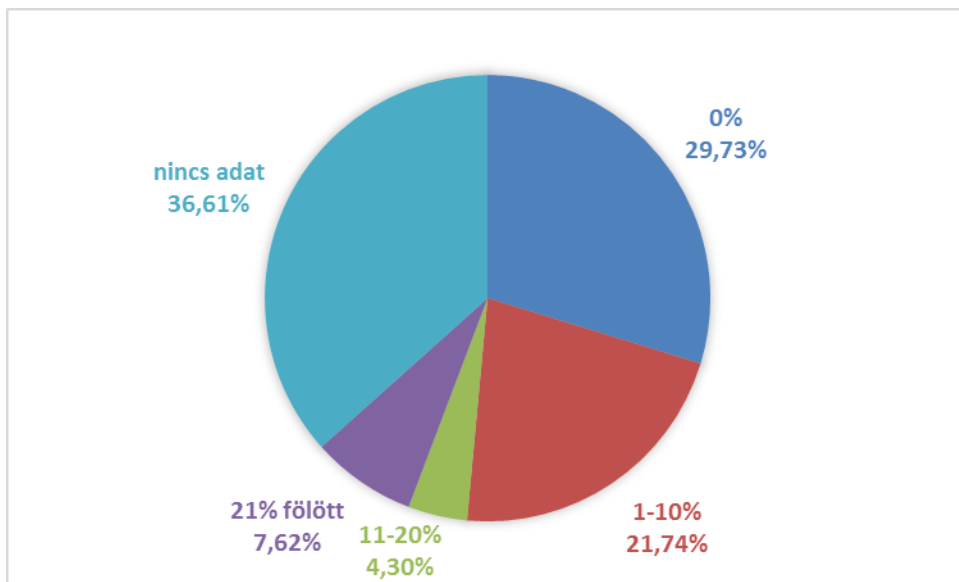
Forrás: Innotars program adatai alapján, saját szerkesztés

**Nemcsak a K+F<sup>7</sup>-ben dolgozók aránya alacsony, hanem a K+F-re fordított árbevételarányos ráfordítás is.** Bár a válaszadók 38,33%-a az árbevétel 1-10%-át fordítja K+F-re, a válaszadásból nem derül ki, hogy ezek a válaszok az 1%-hoz, vagy inkább a 10%-hoz közelítenek jobban. (11. ábra)

Ami érdekesebb, hogy a cégek 21,5%-a egyáltalán nem költ K+F-re, míg 31,08%-uk nem adott információt erre vonatkozóan<sup>8</sup>. A K+F tevékenységet a cégek túlnyomó többsége, csaknem kétharmada saját maga végzi (65,11%). Kutatóintézetekkel, tanácsadó cégekkel a megkeresett vállalkozások közel egytizede működik együtt az innováció megvalósítása érdekében. Az egyetemi-ipari együttműködések alacsony szintjét ezek az eredmény kiválóan szemléltetik.

<sup>7</sup> K+F: kutatás és fejlesztés

<sup>8</sup> Feltételezhető tehát, hogy a megkérdezettek több, mint 50%-a nem költ kutatás és fejlesztésre



**11. ábra: A K+F-ben dolgozók aránya a felmérésben résztvevő cégeknél**

Forrás: Innotars program adatai alapján, saját szerkesztés

Meggyőződésem, hogy innováció és fejlesztések nélkül sohasem leszünk képesek növekedési pályára állni. Az innovációt nemcsak azért kell támogatni, mert ezzel versenyeznek a fejlett országok, vagy, mert annyira divatos ma az innovációval foglalkozni.

*Az innováció, a folyamatos újdonság teremti meg a jobb élet lehetőségét, a korszerűbb és hatékonyabb eszközöket, a magasabb minőségű termékeket és szolgáltatásokat.* Az újdonságra való törekvésnek az élet minden területén meg kell jelennie, mert csak az újszerű dolgok képesek leváltani a régi, elavult megoldásokat. Ez az, ami a fejlődést elősegíti. Az emberiség fejlődése is szüntelen innovációk és jobb megoldások alkalmazásának folyamata, ezért valóban azt mondhatjuk, hogy azok a gazdasági szereplők, amelyek nem törekszenek az újszerű dolgokra, lemaradhatnak a fejlettségbeli versenyben.

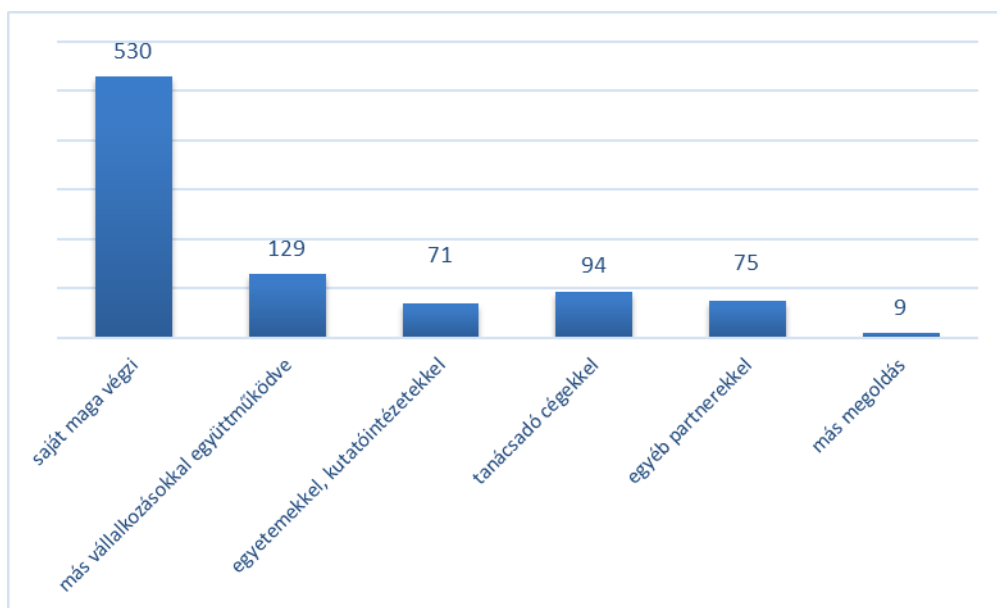
*A magyar gazdaság gyenge az innovációban, vagyis a folyamatos küzdelemben, amelyet a jobb eredmények eléréseért és végső soron az elégedettség, az életszínvonal növeléséért folytatunk.* A skandináv országok példája tökéletesen példázza, hogy az innovációs ráfordítások nem ablakon kidobott összegek, hanem a jövőbe történő befektetést jelentik. Hosszabb távban kell gondolkodni, és építeni kell azokra a képességeinkre, amelyek a radikális innovációk megalkotására tesznek képessé minket. Innovációk és gazdaságépítő együttműködések nélkül azonban erre nem leszünk képesek. Erre hívja fel a figyelmet a harmadik hipotézisem is: *a hazai gazdasági szereplők között alacsony a bizalom, ezért nem működnek együtt, s ez végső soron az innovációs teljesítményt is meghatározza.*

*A pozitív gazdaságélénkítő együttműködések szerepe mind inkább hangsúlyossá válik, hiszen manapság a vállalatok nem egyedülként versenyeznek a piacon, hanem az együttműködések legkülönbözőbb formáit alakítják ki.* A vevői igények magasabb szintű kielégítése azt is megköveteli, hogy a vevőkkel mind intenzívebb és szorosabb kapcsolatrendszer alakuljon ki.

Az együttműködések innovációt elősegítő és versenyképességet erősítő szerepére többen is felhívják a figyelmet. E listát - más híres szakember mellett - Micheal Porter-rel, vagy Geert Hofstede-del lehetne kezdeni, de a nemzetközi szervezetek is beállnak ebbe a sorba, és hangoztatják az együttműködés fontosságát (például: Világ gazdasági Fórum, IMD, Legatum Intézet, Európai Bizottság, OECD).

Az Innотars program eredményei rávilágítanak arra, hogy *a vállalkozások csak kis százaléka rendelkezik egyetemekkel, főiskolákkal meglévő kapcsolatokkal.* Leginkább vevőikkel működnek együtt, míg a más szereplőkkel kialakított kapcsolatok eseti jellegűek. A K+F tevékenységet a cégek túlnyomó többsége önállóan végzi, és nem keresnek tudatosan segítséget, külső kapcsolatokat a megvalósításhoz.

A kutatásban résztvevő cégek a gazdaságépítő együttműködések hiányát a bizalom alacsony, míg a korrupció magas szintjére vezetik vissza, ugyanakkor megoldási javaslatokat csak általánosságban tudnak megfogalmazni. A bizalom szintjének erősítésére és a korrupció visszaszorítására egyaránt aktívabb állami szerepvállalást és célirányosabb gazdaságpolitikát javasolnak, ugyanakkor konkrét eszközöket már nem tudnak megjelölni.



**12. ábra: Kivel végzi a K+F tevékenységet a vállalkozás?**

Forrás: Innотars program adatai alapján, saját szerkesztés

A bizalom hiánya azonban nemcsak a gazdasági szereplők egymás közötti kapcsolataiban mutatkozik meg. A Nyitott innováció c. saját kutatás kérdőívének egyik kérdése arra vonatkozott, hogy mennyire bízhatnak a vállalkozások a politikusokban, illetve a gazdaság élénkítésére vonatkozó ígéreteikben. Időről időre minden politikai ciklusban előkerül a KKV-k fejlesztésének kérdése. A probléma abból adódik, hogy mindezidáig nem sikerült olyan intézkedési tervet kidolgozni, amely a hazai KKV-k működését és innovációs tevékenységét érdemlegesen is elősegítené. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint a KKV-k vezetőinek véleménye a hazai gazdaságpolitika kisvállalkozásokat érintő stratégiájáról. A felmérésben résztvevő cégvezetők egytől ötig terjedő skálán értékelték a mindenkori kormányzat KKV-k fejlesztési tevékenységét, ahol az ötös érték a megbízhatóságot és az elégedettséget jelentette, míg az egyes érték a politikusokba és a KKV szektor fejlesztésébe vetett bizalom teljes hiányát mutatja. Az értékelésekből kitűnik, hogy a 152 vállalkozás **igen elégedetlen az eddigi kormányzatok vállalkozásfejlesztési tevékenységével, és nem bíznak azokban az ígéretekben**, amelyeket a politikusok a KKV-k fejlesztésére vonatkozóan tesznek. A megkeresett cégek közül kilencvenhét esetben **minimális bizalomról** beszélhetünk, harminc cég gyenge, míg tizennégy közepes bizalmi szintje mellett. A mintában mindössze tizenegy olyan vállalkozás szerepel, amely bizalmat tud a kormányzati gazdaságpolitika irányába közvetíteni. Az eredményekből vont statisztikai átlag 1,61-es értéket mutatott, amely egyértelműen a kétségbeesést fejezi ki a vállalkozások részéről.

***Ha bizonytalanság és bizalomhiány jellemző a gazdaságban, akkor a jövőbeni kilátások is kedvezőtlenebbek***, nem lehet egyértelmű irányvonalat meghatározni a nemzetgazdaság és a vállalkozás stratégiája, fejlődése szempontjából. Ilyen helyzetben nagyobb lehet az elégedetlenség, s a teljesítmény is csökken.

A Nyitott innováció és a társadalmi tőke című kutatás eredményei szerint ***a felmérésben résztvevő vállalkozások kétharmada ritkán, vagy egyáltalán nem működik együtt a külső szereplőkkel***.

A vállalkozások jelentős többsége szerint az együttműködések segíthetnének az innovációs folyamatokban, vagy az értékteremtésben. Arányuk az összes megkérdezett vállalkozás 69%-át teszi ki, míg 20%-uk szerint semmiféle összefüggés nincs az innováció eredményessége és az együttműködési hajlandóság között. A vállalkozók nagyobb hányada úgy gondolja, hogy ***az együttműködésekkel lehetne javítani az innovációs teljesítményt, de a korrupció, vagy a bizalomhiány már a korai szakaszában megfojtja az ilyen jellegű kezdeményezéseket***.

A tudásalapú gazdaság kialakítása megköveti, hogy a szereplők képesek és készek legyenek megosztani egymással tudásukat, szakértelmüket. Ez a fajta törekvés a skandináv országokban (Finnország, Svédország, Norvégia) kiválóan működik, és az ipar, valamint az egyetemek együttműködése számottevő eredményeket hozott már az innovációban is. A magyar cégvezetők számára ez a filozófia szürkébb terület, és nagyon kevés cégnek vannak kapcsolatai egyetemekkel, kutatási intézményekkel. A megkérdezett vállalkozások 61%-a nem rendelkezik egyetemi, kutatóintézeti kapcsolatokkal, míg csak 31%-uk fordul tudatosan ezekhez a külső szereplőkhöz az innováció megvalósítása céljából (8%-uk nem adott információt erre vonatkozóan).

A felmérésben résztvevő vállalkozások háromnegyede (75%-a) nem tagja klasztereknek, inkubátorházaknak. Tagságról mindössze 23%-uk nyilatkozott. A hazai vállalkozások azonban a nyitott innovációval kapcsolatos ismeretek tekintetében is lemaradásban vannak, hiszen a megkeresett szövegben vállalkozás 69%-a nem is ismeri a nyitott innováció fogalmát, így annak hiányában nehezebb is lehet belátni az együttműködések fontosságát. A felmérésben résztvevő vállalkozások mindössze 20%-a válaszolta azt, hogy ismeri a nyitott innovációs üzleti modellt, és tudja is azt értelmezni, definiálni.

A több ismérv egyidejű vizsgálatát az SPSS programcsomag segítségével kereszt táblák készítésével lehet megvalósítani. Az egyik vizsgálati pontban a nyitott innováció ismerete és az együttműködések kialakításának gyakorisága között kerestem összefüggést. A kereszt táblás elemzésből kiderül, hogy akik ismerik a nyitott innováció fogalmát, azok sem működnek együtt sokkal gyakrabban a külső szereplőkkel, így csupán a fogalom pusztán ismerete nem feltételezi annak alkalmazását is.

A következő vizsgálati pontban arra kerestem a választ, hogy azok a cégek, amelyek ismerik a nyitott innovációs szemléletet, jobban működnek-e együtt egyetemekkel, kutatási intézetekkel? A kereszt táblás elemzés szerint a válasz egyértelműen igen. Az elemzések során a „nem tudom” válaszoktól eltekintettem. Az eredmény szerint nagyobb arányban működnek együtt azok a cégek, amelyek ismerik a nyitott innovációs szemléletet (29 cégből 15 jelezte ezt, ami 51,72%-nak felel meg), míg ezt a fajta üzleti modellt nem ismerők esetében az együttműködési ráta csupán 29,29%. A nyitott innováció minden bizonnyal akkor lenne sokkal intenzívebb Magyarországon is, ha a vállalkozók gondolkodásmódja ebbe az irányba mozdulni el. ***Meg kell erősödnie annak a felismerésnek, hogy az ilyen jellegű kooperatív együttműködésekkel sokkal magasabb szintre lehetne helyezni a működési hatékonyságot.***

## 2. táblázat

### Kereszt táblás elemzés (open innovation \* egyetemi kapcsolatok)

Ismeri a nyitott innováció fogalmát? \* Kapcsolat egyetemekkel, kutatási intézetekkel?

		Kapcsolat egyetemekkel, kutatási intézetekkel?		Total
		igen	nem	
Ismeri a nyitott innováció fogalmát?	igen	15	14	29
	nem	29	70	99
Total		44	84	128

Forrás: Az önálló kutatás adatai alapján, saját szerkesztés

A kapcsolat meglétére szolgáló Chi<sup>2</sup> próba segítségével megállapítható, hogy a két változó között a kapcsolat statisztikailag kimutatható, hiszen a Chi<sup>2</sup> próbastatisztika szignifikancia értéke nem haladja meg a 0,05-öt!

A kapcsolat szorosságának értékelésére a Cramer mutatót alkalmaztam. Ennek értéke 0 és 1 közötti értéket vehet fel. Minél közelebb van az egyhez, annál erősebb kapcsolatról beszélhetünk. Jelen esetben a Cramer mutató 0,198-as értéket vett fel, amely egy gyenge kapcsolat meglétére utal.

A nyitott innováció fogalmának és előnyeinek ismerete azt feltételeznék a hazai vállalkozókról, hogy sokkal intenzívebben vesznek részt olyan kezdeményezésekben, amelyek elősegítik az innováció vagy a versenyképesség fokozását. Azok a cégek, amelyek ismerik a nyitott innovációs üzleti modellt, sem túlzottan nagyobb arányban vesznek részt klaszterekben, vagy jelennek meg inkubátorházakban.

A bizalom és a külső szereplőkre való támaszkodás kapcsán statisztikailag is igazolható összefüggést fedeztem fel. A Khi négyzet tesztstatisztika értéke 0,05 alatt található, amely ugyebár a küszöbérték alatt helyezkedik el, míg a Cramer mutató értéke gyenge kapcsolat meglétére utalt. Azoknál a cégeknél, amelyek szerint a bizalom közepes, vagy gyengébb szinten jellemezhető, kevésbé fordulnak a külső szereplők felé. A legtöbb felmérésben résztvevő cég szerint az üzletfelek közötti bizalom közepes, vagy gyenge, és ennek megfelelően jellemezhető a partnerkapcsolati menedzsmentjük is.

Egyértelmű összefüggés látható a cégek bizalomról és korrupcióról alkotott véleménye között. A legtöbb vállalkozás szerint a korrupció meghatározó a hazai környezetben, és ezt jelölték meg akkor is, amikor a gyenge társadalmi tőke okairól kérdeztem meg őket. Az összefüggést statisztikai értelemben is felfedeztem, hiszen a Chi négyzet teszt a statisztikai értelemben elfogadható 0,05-ös érték alatt helyezkedett el. A kapcsolat erősségét kifejező Cramer-féle mutató a vártnál gyengébb kapcsolatot mutatott, mert a 3. táblázat eredményeire pillantva sokkal erősebb kapcsolat meglétére számítottam. Ettől függetlenül a kapcsolat fennáll, még ha annak szintjét a statisztikai módszerek gyengébbre is határozták meg.

### 3. táblázat

#### Keresztábrás elemzés (bizalom \* korrupció megléte)

Üzletfelek közötti bizalom jellemzése \* Mennyire van jelen a korrupció a gazdaságban?

		Mennyire van jelen a korrupció a gazdaságban?					Total
		Értékelje egytől ötig terjedő skálán, ahol az 1: egyáltalán nem jellemző, 5: jelentős mértékben meghatározó					
		1.00	2.00	3.00	4.00	5.00	
Üzletfelek közötti bizalom jellemzése	alacsony	1	1	4	6	20	32
	gyenge	0	2	4	23	22	51
	közepes	0	2	10	20	20	52
	elfogadható	0	4	1	6	4	15
Total		1	9	19	55	66	150

Forrás: Az önálló kutatás adatai alapján, saját szerkesztés



A kérdőíves felmérésben egyes kérdésekre egytől ötig terjedő skálán adhattak értékelést a vállalkozások vezetői. E kérdések elemzésére a hierarchikus klaszteranalízis nem bizonyult jó módszernek, hiszen az egyes esetek az anonimizált<sup>9</sup> vállalatvezetőket jelentették. Ezért a statisztikai elemzéshez a faktor módszert választottam, amely segítségével arra kerestem a választ, hogy a kiválasztott kérdések által tartalmazott információt (és egyben a vállalkozásokat) hogyan tudom kevesebb számú változóba tömöríteni. A faktorelemzés lefuttatása során három komponens alakult ki.

Első komponensbe azokat a vállalkozások kerültek, amelyek az üzletfelek közötti bizalmat gyengének ítélték meg, és hasonlóan értékelték azt is, hogy mennyire szívesen osztják meg az ötleteiket egymással. **Ezt a faktort a bizalmatlanság faktorának neveztem.**

A második komponensbe azok a változók kerültek, amelyek a belső kapcsolatokkal kapcsolatban merültek fel, így az alkalmazottak képességére való építés, a team munka és a belső tudásmegosztás alapján lehet ide csoportosítani a válaszokat. Ezek a cégek bár bizonyosan belátják, hogy szükség van a kapcsolatok építésére, azonban azt inkább befelé orientáltan menedzselik, sem mint külső irányba. **E faktor elnevezésének a befordulás elnevezést adtam,** utalva a befelé orientálódó viselkedésre.

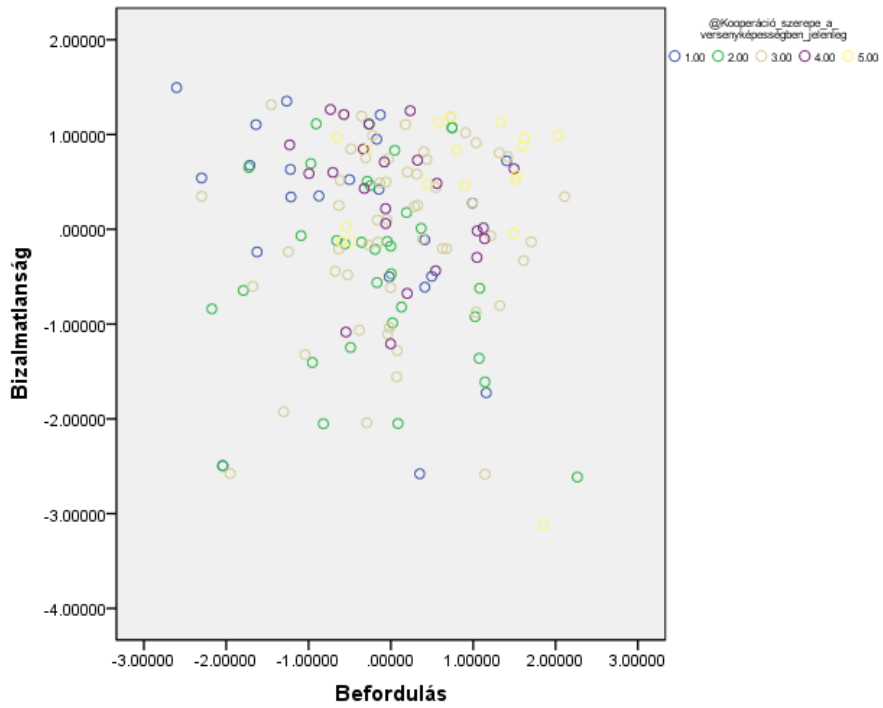
A harmadik faktor a maradék két változót, vagyis a külső szereplőkre építést, és a korrupció felfedezhetőségét foglalja magában. Nem meglepő módon a két tényező egymásra ellentétes hatást fog gyakorolni, hiszen minél magasabb szinten érzékelik a korrupciót a vállalkozások, annál kevésbé fognak együttműködni a szervezetek. Az e komponensbe kerülő vállalkozásokkal szemben azt feltételezem, hogy a korrupció magas szintje miatt nem építenek az együttműködésre, ezért **ezt a komponenst a védekezés faktorának hívtam.**

A magyar gazdasági szereplők alacsony együttműködési hajlandóságának okát a faktorelemzés három főkomponense kiválóan szemlélteti.

A faktorelemzés lényegi mondanivalóját a következő ábra foglalja össze leginkább. Itt az volt a kérdés, hogy mely típusú cégeknél van jelentősebb szerepe a kooperációknak. Az ábrából azt lehet látni, hogy azoknál a cégeknél, amelyeknél fontos szerep jut az együttműködésnek (sárga színnel), a bizalomhiány alacsonyabb szinten értelmezett, és egyidejűleg a belső és külső szereplőkre is támaszkodnak, bár utóbbi nem mindenkinél egyforma mértékben jellemző. Az együttműködések kialakítása tehát attól függ, hogy egy cég mennyire tud (akar) nyitott lenni, illetőleg mennyire kedvezőek a helyi gazdálkodás (üzleti környezet) feltételei.

---

<sup>9</sup> több vállalkozás azonban a nevét is vállalta a kérdőívek kitöltése során



**13. ábra: Bizalmatlanság és befordulás versus kooperáció szerepe**  
 Forrás: saját szerkesztés, SPSS output

## 4. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A feldolgozott szakirodalomból egyértelműen kiderül, hogy *a versenyképesség meghatározásának nincs egyértelműen elfogadott definíciója*. Minél többet foglalkozunk a témával, annál összetettebb és kifinomultabb dolgokat azonosíthatunk a versenyképesség forrásaiként.

Meglátásom szerint talán nem is lesz soha egységesen elfogadott definíció, mivel a versenyképesség forrásait, szintjeit mindenki más dologban látja, vagy máshogy értelmezi, így egységes definíció kialakulására nem sok esély kínálkozik a jövőben sem.

A versenyképesség a gazdaság olyan állapotmérője, amely számos tényező egyidejű rendelkezésre állását/hatását fejezi ki, és amelyek tényleges megléte vagy hiánya okozza az egyes gazdasági szereplők közötti különbségeket. A téma tehát rendkívül összetett, és ezt a komplexitást leginkább a multidimenziós mutatószámok tudják kifejezni, még annak ellenére is, hogy ez a módszertan sem tekinthető 100%-ig megbízhatónak.

A disszertáció elkészítése előtt három hipotézist fogalmaztam meg, amelyeket szakirodalmi feldolgozás, szekunder kutatás és primer adatgyűjtés segítségével elemeztem. *Mindhárom hipotézis beigazolódott*, hiszen sem a nemzetközi szervezetek, sem a primer adatok nem tudták érdemlegesen megcáfolni egyik feltételezésemet sem.

Az elvégzett kutatások, elemzések és összehasonlítások során egyértelművé vált számomra, hogy az innovációban történő lemaradásunk súlyos problémát jelent.

Miközben a fejlett világban innovatív, tudásalapú vállalatok, mi több, hálózatok versenyeznek egymással, addig Magyarország ebben sem tudott felzárkózni a nyugat-európai országokhoz, és mindez jelentőset ront a versenyképességünk alakulásán. Ezért mindenképpen az innovatív szemlélet erősítését, valamint az innováció gazdaságstratégiai jelentőségének emelését javaslom.

*Magyarország számára is rendelkezésre áll az az alternatíva, hogy innováció és tudásalapú gazdasággá váljon.* Ezért arra kellene törekednünk, hogy a mérsékelt innovátorok közül legalább a követő innovátorok csoportjába lépjünk előre.

*Építenünk kell a még meglévő erősségeinkre.* Intenzívebb befektetésekre lenne szükség az oktatásban, az alapfokú oktatástól kezdve egészen a felsőoktatásig. A vállalkozások számára olyan üzleti környezet megteremtésére van szükség, amely előmozdítja a vállalkozói kedvet, és növeli a vállalkozások piacra gyakorolt jótékony hatását. Mindehhez arra is szükség van, hogy erősödjön a társadalmi tőke és a bizalom, valamint újra egymásra találjon a gazdaságpolitika és a vállalkozói szféra, mert a megfelelő (hosszabb távú) gazdaságstratégia nélkül kisebb esély lesz a fejlődésre.

## 5. ÚJSZERŰ KUTATÁSI EREDMÉNYEK

E<sub>1</sub>: A makrogazdasági mutatók, valamint a multi-dimenziós mutatószámok (World Economic Forum globális versenyképességi index, IMD Versenyképességi Évkönyv, Legatum Intézet jóléti index, Európai Versenyképességi Jelentés 2020) alapján megállapítottam, hogy Magyarország versenyképessége fokozatosan romlik, és az egy főre jutó GDP növekedése nem tükrözi hűen a gazdasági fejlettségünket. Az általam számított főbb makrogazdasági mutatók (államadósság, költségvetési hiány, inflációs ráta, munkanélküliség, nyomor index stb.) egyértelműen bizonyítják a vállalkozások nehéz körülményeit, az alacsony innovációs színvonalat, az elégtelen egészségügyi ellátást, az oktatás leépülését, a magas államadósságot, a korrupciót és még számos megoldásra váró tényezőt.

E<sub>2</sub>: A kutatási eredmények alapján megállapítottam, hogy Magyarország nem jól választotta meg azokat az eszközöket, amelyekkel versenyben kívánunk maradni a XXI. században. A skandináv országok 20-30 évre dolgozták ki hosszú távú innovatív és tudásközpontú gazdasági stratégiájukat, amelyre következetesen építették rá a gazdaságfejlesztési döntéseiket. Ugyanakkor Magyarországon ilyen fajta stratégiai elképzelés kiépítésének csupán a kezdeti lépéseinél tartunk.

E<sub>3</sub>: A kutatásaim során az is bizonyítást nyert, hogy a versenyképességet, vagy az innovációt olyan tényezők is meghatározzák, amelyre eddig nem sok figyelmet fordítottak. Ilyen a társadalmi tőke állapota, amelyet egyre több nemzetközi szervezet épít be a vizsgálati körébe. A társadalom helyzete éppúgy meghatározza a gazdaság állapotát, mint a gazdaság a társadalom helyzetét, így ezek együttes fejlesztésével kell a versenyképességet erősíteni. A társadalmi tőke és a bizalom szintje kifejeződik a vállalkozói teljesítményekben, és egyben az innovációban is, így előbbieket nem megfelelő mértéke gyengébb innovációs potenciált és végső soron a versenyképesség gyengülését eredményezik. A kapott eredmények birtokában kijelenthető, hogy az innováció alacsony foka nemcsak a pénzhiány miatt jellemző Magyarországon, hanem azért is, mert nincsenek jelen azok a korszerű szerveződési formák, mint például a regionális klaszterek, stratégiai szövetségek, versenypozíciót javító inkubációk stb., amelyek alapján segítik a versenyben maradási, illetőleg a versenyképesség erősödését. Jelenleg gondot okoz, hogy a magyar vállalkozók kevésbé mutatnak hajlandóságot az ilyen kooperációkban való aktív részvételre.

E<sub>4</sub>: A kutatási eredmények alapján azt állapítottam meg, hogy Magyarországon nem eléggé vállalkozásbarát az üzleti környezet, amely végső soron azt is befolyásolja, hogy a hazai cégek mennyire tudnak innovatívok lenni. A vállalkozásokat támogató üzleti környezet elemzése minden multi-dimenziós versenyképességi mutatószám módszertanában felfedezhető (globális versenyképességi index, jóléti index, IMD versenyképességi évkönyv, INSEAD globális innováció index, Európai Bizottság Innovációs Eredménytábla stb.). Megállapítottam, hogy a versenyképesebb

országokban jobb üzleti környezetben működhetnek a vállalkozások, amely végső soron a nemzeti versenyképesség szintjét is meghatározza.

E<sub>5</sub>: A disszertáció eredményei alapján azt a következtetést vontam le, hogy a versenyképesség tekintetében a hazai versenyképességi problémák nagyrészt egybe esnek a nemzetközi szinten tapasztalható problémákkal. Arra a megállapításra jutottam, hogy Magyarország versenyképessége azért alacsony, mert a gazdasági racionalitást<sup>10</sup> nem tudtuk nemzeti szinten elősegíteni (nem megfelelő üzleti környezet, alacsony társadalmi tőke és bizalom), az egyéneknél, vállalkozásokban rejlő képességek nem tudnak a versenyképesség erősítésének szolgálatába állni (alacsony a cégek innovációs teljesítménye, alacsony a fejlesztési hajlandóság, a kreativitás, a tudás nem hasznosul eléggé hazánkban).

E<sub>6</sub>: A kapott eredmények és a feldolgozott szakirodalmi források alapján versenyképességi definíciót fogalmaztam meg nemzeti és vállalati szintre, amely a rendszerszemléletű megközelítést szem előtt tartva igyekszik kifejezni a versenyképesség lényegi mondanivalóját:

#### Nemzetgazdasági versenyképesség

*A versenyképesség nemzeti szinten mindazon gazdaságstratégiai intézkedések összességét jelenti (akár hosszú távon is), amelyek lehetővé teszik a gazdasági szereplők számára, hogy a gazdasági racionalitást érvényre juttassák, a társadalom tagjai számára pedig azt, hogy az erőforrásaik a lehető leghatékonyabban hasznosulhassanak a hosszú távú fejlődés érdekében.*

#### Vállalati versenyképesség

*A gazdasági szereplők versenyképessége mindazon birtokukban lévő képességeikre és adottságaikra utal, amelyeket eredményesen tudnak a valamennyi szinten megvalósuló értékteremtés szolgálatába állítani. A képességek és adottságok megléte határozza meg a potenciális versenyelőnyöket, és azt a lehetőséget, hogy az igényeket a korábbiakhoz képest magasabb szinten elégítsük ki. A vállalati versenyképességet az határozza meg, hogy mennyire tudnak a vállalkozások alkalmazkodni a megváltozott körülményekhez, milyen egyedi képességekkel rendelkeznek, és mennyire törekednek a folyamatosan jobb eredmények elérésére.*

Véleményem szerint a versenyképesség olyan általános gazdasági és társadalmi állapotjelző, amely kifejezi, hogy milyen mértékű a gazdasági szereplők törekvése és elkötelezettsége az élet jobbítása, az életszínvonal növelése, vagy az értékteremtés fokozásának irányába.

---

<sup>10</sup> A gazdasági racionalitás minden olyan célkitűzés vagy cselekedet, amely a jobb gazdasági eredmények elérésére, és a rosszabb eredmények elkerülésére irányul.

## 6. AZ ÉRTEKEZÉS TÉMÁJÁBAN MEGJELENT PUBLIKÁCIÓK

### Tudományos folyóirat

#### *Angol nyelven megjelent tudományos cikk*

1. János Varga: *Competitiveness of enterprises in the globalized world and the impact of localization*. ISSN 2068-3537 JEBR Journal of Economics and Business Research, Aurel Vlaicu University, Arad, 2010, p. 152-169.
2. János Varga: *Permanency or continuity? - a relation between innovation and technological development*. ISSN 2068-3537 JEBR Journal of Economics and Business Research, Aurel Vlaicu University, Arad, 2011. p. 56-70.
3. János Varga - Róbert Morvai: *Innovation in supply chains*. ISSN: 1309-8047 International Journal of Business and Management Studies, Vol 3, No. 1, 2011 p. 319-331.
4. János Varga: *Knowledge-management in the Hungarian economy*. ISSN 2068-3537 JEBR Journal of Economics and Business Research, Volume XIX, No. 2/2013 Aurel Vlaicu University, Arad, 2013. p. 81-98.

### Tudományos konferencia előadások

#### *Magyar nyelvű*

1. Varga János: *Kulcstényezők a versenyképesség növelésében: az innováció*. Versenyképesség és innováció szekció. ISBN 978-615-5075-00-1 Innováció, versenyképesség, KKV-k nemzetközi konferencia. 2010. november 5. Kodolányi János Főiskola, Budapest, 2010. 218-237. o.
2. Varga János: *Az innováció és a technológiai fejlődés kapcsolata a hazai kis- és közepes vállalkozások működésében*. Vezetés- és Vállalkozástudományi, Ellátási Lánc Menedzsment és Logisztikai szekció Magyar Tudomány Ünnepe. 2010. november 12. Dunaújvárosi Főiskola, Dunaújváros, Elektronikus kiadvány, terjedelem: 11 oldal
3. Varga János: *Új menedzsment horizontok a változó gazdasági környezetben - vállalatirányítás a tudás menedzselésével*. Gazdaságtudomány és vállalatirányítási szekció ISBN 978-80-8122-017-3 „A tudomány és az oktatás a tudásközpontú társadalom szolgálatában”, III. nemzetközi tudományos konferencia. 2011. szeptember 5-6., Selye János Egyetem, Komarno, 2011, 1036-1051. o.

4. Varga János - Morvai Róbert: *Új típusú versenyelőnyök a dinamikusán változó gazdasági környezetben: a válság és változtatásmenedzsment leghatékonyabb eszközei a globalizált világban.* Ifjúsági szekció I. ISBN 978-615-5192-01-2 Erdei Ferenc VI. Tudományos Konferencia, 2011. augusztus 25-26., Kecskeméti Főiskola, Kecskemét, 2011. 28-34. o.
5. Morvai Róbert - Varga János: *Partnerkapcsolatok a hazai FMCG/food ellátási láncokban.* Poszter szekció. ISBN 978-615-5192-01-2 Erdei Ferenc VI. Tudományos Konferencia, Kecskeméti Főiskola, 2011. augusztus 25-26., Kecskemét, 2011. 419-424. o.
6. Varga János - Morvai Róbert: *Az innováció versenyképesség formáló szerepe az ellátási láncokban és a nemzetgazdaságban.* ISBN 978-606-8052-52-6 Gazdasági és üzleti kihívások a Kárpát-medencében, 2011. május 6-7., Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Miercurea Ciuc, 2011. 44-56. o.
7. Varga János: *A társadalmi tőke és az innováció szerepe a versenyképességben.* Menedzsment szekció. ISBN 978-606-8052-52-6 Vállalkozói és gazdasági trendek a Kárpát-medencében, 2012. április 20-22., Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Miercurea Ciuc, 2012. Terjedelem: 19 oldal
8. Varga János: *A vállalkozásbarát üzleti környezet és a versenyképesség összefüggései Magyarországon,* A felfedező tudomány c. konferencia, Széchenyi István Egyetem Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola, Kautz Gyula Gazdaságtudományi Kar, 2013. május 16. Győr. Elektronikus kiadvány. ISBN: 978-963-508-632-0 Terjedelem: 8 oldal
9. Varga János: *Prosperitás, versenyképesség és társadalmi jólét Magyarországon,* Gazdálkodás és Menedzsment Tudományos Konferencia „Környezettudatos gazdálkodás és menedzsment” Kecskeméti Főiskola, Kertészeti Főiskolai Kar. Kecskemét 2013. szeptember 5. ISBN 978-615-5192-20-3, 120-125. o.
10. Szabó Anett - Varga János: *Gazdasági revitalizáció, exportképesség és innováció a Közép-Dunántúli Régióban,* Gazdálkodás és Menedzsment Tudományos Konferencia „Környezettudatos gazdálkodás és menedzsment” Kecskeméti Főiskola, Kertészeti Főiskolai Kar. Kecskemét 2013. szeptember 5. ISBN 978-615-5192-21-0, 1035-1040. o.
11. Varga János: *A magyar gazdaság elmúlt 10 éve és üzleti környezetének sajátosságai.* Doktoranduszok és Fiatal Kutatók Téli Konferenciája. Nemzetközi gazdaságtan és gazdaságpolitika szekció. 2014. január 31-február 1. Pécsi Tudományegyetem. Pécs. A konferencia kiadvány megjelenés alatt. Terjedelem: 10 oldal

1. János Varga: *Competitiveness of enterprises in the globalized world and the impact of localization*. Management concepts, strategies and structures. ISBN 978-83-7143-921-6 4<sup>th</sup> International Conference on Managing Enterprise of the Future, 23-24 september, 2010. Publishing House of Poznan University of Technology, Poznan, 2010. p. 127-142.
2. János Varga - Róbert Morvai: *Networking and business relations in transition: Open innovation and clustering to improve competitiveness in Hungary*. ISBN 978-961-92917-1-9 Advances in Business-Related Scientific Research Conference, 2011. június 1-3., Hotel Novotel, Venezia 2011 (CD Edition) Scope: 17 pages
3. János Varga - Róbert Morvai: *Innovation in supply chains*. International Conference on Business and Management, The Social Sciences Research Society/Sosyal Bilimler Arastilmalari Dernegi, Izmir, Turkey, 2011. p. 319-331
4. János Varga: *CEE region with growth potential: Competitiveness and innovation in the CEE countries*. Economy, Management, Marketing – The 2nd Multidisciplinary Academic Conference. MAC Prague Consulting & CSVTS - Czech Association of Scientific and Technical Societies. Novotného lávka 5, Prague 1, Czech Republic Proceedings ISBN: 978-80-905442-2-2 (CD Edition) Scope: 17 pages
5. János Varga: *The anthropocentric philosophy of the company and the management*. “Selected aspects of the law of obligations in agriculture Conference”. Faculty of European Studies and Regional Development, Slovak University of Agriculture in Nitra. Conference proceedings. (CD Edition) Scope: 11 pages
6. János Varga: *The competitiveness plus*. „Selected aspects of the law of obligations in agriculture Conference”. Faculty of European Studies and Regional Development, Slovak University of Agriculture in Nitra. Conference Proceedings. (CD Edition) Scope: 16 pages
7. János Varga: *The role of entrepreneurial environment in the fight against economic crisis in the EU*. Business Systems Laboratory 2<sup>nd</sup> International Symposium Systems thinking for a sustainable economy. Advancements in economic and managerial theory and practice. Universitas Mercatorum. Rome 23-24 January 2014. ISBN 9788890824203 (CD Edition) Scope: 6 pages



## Egyéb publikációk, tanulmányok

### *Angol nyelven megjelent tudományos cikk*

1. János Varga: *The position of the Hungarian small and medium-sized enterprises*. ISSN 1789-624X ERENET Profile. ERENET PROFILE Vol. VII, No. 2., 2012, p. 27-42.

### *Magyar nyelven megjelent tudományos cikk*

1. Varga János: *A kis - és közepes vállalkozói szektor helyzete Magyarországon*. A magyar gazdaság és társadalom fejlődésének jogi keretei: társadalom, gazdaság, jog. Tudományos Közlemények. ISSN 1585-8960 Általános Vállalkozási Főiskola, Budapest, 2011, 239-256. o.
2. Varga János: *Versenyképességi helyzetjelentés Magyarországról*. Gazdasági kormányzás az Európai Unióban - Magyarország lehetőségei. Tudományos Közlemények. ISSN 1585-8960 Általános Vállalkozási Főiskola, Budapest, 2013, 23-33. o.
3. Varga János: *A nyitott innovációs üzleti modell és az együttműködésen alapuló piacgazdaság*. 3. Vezetéstudományi Konferencia „Vezetés és szervezetek Taylor után 102 évvel”. Virtuális Intézet Közép Európa Kutatására Közleményei. 2013. ISSN 2064-4361 352-363. o.
4. Varga János: *Hátrányban a magyar KKV-k az innováció területén?* Innovation for Business. Felsőoktatás - Ipar - Régió. Edutus Főiskola. 2013. III. évfolyam I. szám. 13-15. o.

### *Könyvrészlet*

1. Csath Magdolna (szerk.) - Varga János (szerkesztő munkatárs): *Kézikönyv KKV-k számára - Kisvállalkozási kutatási eredmények, módszertani ajánlások, „best practice” esettanulmányok*, ISBN 978-615-5075-02 Kodolányi János Főiskola, Gazdálkodási és Menedzsment Tanszék, Székesfehérvár, 2011, 1-159. o.
2. Csath Magdolna (szerk.) - Éger Istvánné, Kontó Gizella, Mile Csilla, Schattman Ágnes, Takács László, Tóth-Bordásné Marosi Ildikó, Varga János, Végh Katalin: *„Az innovációt befolyásoló és kísérő tényezők vizsgálata a hazai KKV-kban” kutatás zárótanulmánya*, ISBN 978-615-5075-02-5, Kodolányi János Főiskola, Gazdálkodási és Menedzsment Tanszék, Székesfehérvár, 2011, 17-127. o.